

ACADEMIA DOMNEASCĂ DIN BUCUREȘTI

Radu MOȚOC

Abstract

In 2014 were marked 320 years since the establishment of the "Royal Academy of Bucharest". Moldavian prince Vasile Lupu (1634-1653) established in 1640 a "Royal Academy" in the monastery of the Three Hierarchs in Iassy. During the same period Matei Basarab (1632-1654) opened a school of classical studies at Targoviste, which makes the transition to university degree. The language of instruction in these educational institutions was the Greek, which persisted for more than two centuries. The Romanian historiography long wavered on the date of creation of this fundamental institution for education in the Romanian Country. Several historians, including Victor Papacostea, Constantin C. Giurescu Serban Cantacuzino, Nicolae Iorga, Erbiceanu Constantin, Gheorghe Cronț and Ariadna Camariano-Cioran, have issued various assumptions about the period (1679-1695) when it was established that "Royal Academy". One who brings the most credible arguments on the foundation year is Victor Papacostea that signals the speech of the first teacher of the Academy, Sevastos Kyminitis, dedicated to the prince Constantin Brancoveanu, praising in the rhetorical manner of time. Thereby the year 1694 is fixed as the year of establishing of "Royal Academy" in Bucharest. This "Royal Academy" taught many people and names such as M. Crețulescu, Iordache Crețulescu (son-brâncovenesc) Barbu Greceanu Thomas Cantacuzino, Stefan Cantacuzino, Constantine, that will follow the throne of Constantin Brancoveanu and others.

Keywords: Royal Academy in Bucarest, the higher education institution.

* * *

Anul acesta se împlinesc 320 de ani de la înființarea „Academiei domnești din București”. Titlul de Academie este con-

semnat în câteva tipărituri brâncovenești, precum epigrama adresată în anul 1702 lui Constantin Brâncoveanu de către poetul grec Teodosie.

În Europa apar primele instituții de învățământ superior cu pronunțat caracter laic în colegiile din Bologna și Salerno, Italia. În anul 1221, la Padova se întemeiază cel mai important centru universitar al acelor vremuri. În Franța asemenea centre universitare apar la Montpellier, Paris și Lyon, unde se studia medicina, dreptul, teologia și artele. În centrul Europei universitatea din Praga era organizată în perioada anilor 1347-1348. Renașterea italiană a influențat puternic și începuturile învățământului universitar din Polonia prin înființarea la Cracovia a unei universități în anul 1364, după modelul universităților italiene. La Cracovia a studiat și Nicolaus Copernic, în perioada anilor 1491-1494.

Au urmat și alte universități, la Viena (1365); Nagyszombat (1635); Halle (1694), unde au studiat și tinerii din Transilvania, viitori dascăli la București.

În condițiile în care orașele românești au cunoscut o anumită dezvoltare era firesc să apară și necesitatea formării unor cadre instruite pentru diferite profesii.

Domnitorul moldovean **Vasile Lupu** (1634-1653) a înființat în anul 1640 o „Academie domnească” în cadrul mănăstirii de la Trei Ierarhi. În aceeași perioadă Matei Basarab (1632-1654) a deschis o școală de studii clasice la Târgoviște, care făcea trecerea spre gradul universitar.

Limba de predare în aceste instituții de învățământ era limba greacă, care a persistat mai bine de două secole. Limba greacă

s-a impus și datorită unei renașteri culturale neogrecești în centrul și sud-estul Europei pe fondul decăderii slavonismului din cultura românească. Necunoașterea limbii grecești era inadmisibilă pentru un intelectual din sud-estul Europei. Era limba utilizată în tranzacțiile comerciale și la nivelul funcționarilor de rang înalt. În același timp limba latină era un mijloc de răspândire a catolicismului, care reprezenta un pericol pentru ortodoxie, motiv pentru care limba greacă s-a răspândit în spațiul românesc.

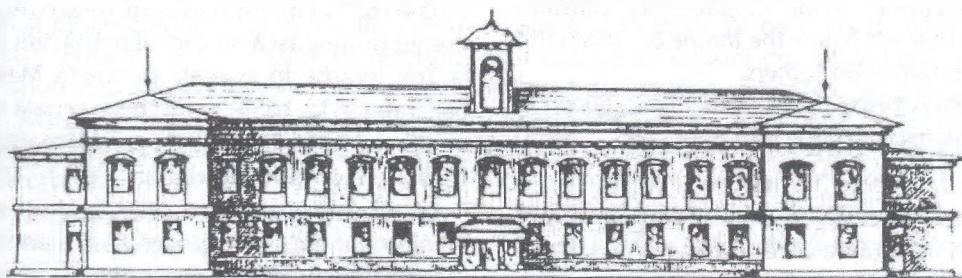
Istoriografia românească mult timp a oscilat privind datarea acestei instituții fundamentale pentru învățământul din Țara Românească. Mai mulți istorici, printre care Victor Papacostea, Constantin C. Giurescu, Șerban Cantacuzino, Nicolae Iorga, Constantin Erbiceanu, Gheorghe Cronț și Ariadna Camariano-Cioran, au emis diferite ipoteze care delimitau perioada și domnitorul (1679-1695), când s-a înființat această „Academie Domnească”. Cel care aduce cele mai credibile argumente privind anul înființării acestei importante instituții universitare este Victor Papacostea, care semnalează cuvântarea primului dascăl al Academiei, Sevastos Kyminitis, închinat domnitorului Constantin Brâncoveanu, lăudându-l în maniera retorică a timpului. Așa se fixează anul 1694 ca an de înființare a unei „Academii domnești” la București.

În anul 1707, **Constantin Brâncoveanu** decide îmbunătățirea activității școlare printr-o refacere a programei școlare pe care o va întocmi directorul Hrisant Notara. Acesta, deși era cleric, era un om de științe cu studii serioase făcute în centrele universitare din Occident și un admirator al științelor pozitive precum: matematica, astronomia. Programa școlară prevedea studierea clasicismului grec, filozofia, științele naturii etc.

În perioada războiului austro-turc (1716-1718) „Academia domnească” a fost închisă. Domnitorul **Grigore Ghica** reorganizează școala și emite un hrisov în 17 ianuarie 1749 prin care acordă un buget pentru plata salariilor profesorilor, asigurând prin aceasta o stabilitate funcțională.

Constantin Mavrocordat (1761-1763) are inițiativa de a mări spațiul de învățământ în anul 1761 prin scoaterea egumenului și a călugărilor de la mănăstirea „Sf. Sava”, oferindu-le un spațiu de locuit la mănăstirea Văcărești. În același timp repară chiliile și le transformă în clase de curs sau locuințe pentru profesori și dormitoare pentru elevii interni.

Pentru că Academia suferea de anumite deficiențe, domnitorul **Alexandru Scarlat Ghica** (1766-1768) a inițiat o comisie compusă din mitropolitul țării și trei boieri pentru a analiza activitatea didactică desfășurată de profesori. În același timp

domnitorul decide ca elevii săraci să beneficieze de cazare și hrană la mănăstire și doi taleri lunar.

Intervine un alt război în care Țările Române sunt invadate de trupele rusești (1769-1774), timp în care Academia din București este închisă, iar localul ocupat și devastat de trupele de ocupație rusești.

Se simțea necesitatea unei noi orientări în domeniul învățământului sub influența occidentală. Se dorea înlocuirea limbii de predare, greaca clasică, cu greaca populară vorbită curent și introducerea în planul de învățământ a limbilor moderne – franceza, italiana, pe lângă limba latină.

După acest devastator război pe teritoriul nostru, domnitorul **Alexandru Ipsilanti** hotărăște în anul 1775 să se construiască un nou local pentru Academie, care a durat trei ani. Noua construcție se compunea din săli de curs, camere de locuit pentru profesori și elevii interni, o sufragerie, bucătărie și o brutărie. În paralel cu această decizie domnitorul emite un hrisov de reorganizare a învățământului, care se referea la durata și conținutul învățământului, la specializarea profesorilor și se fixa un buget pentru buna funcționare a școlii. Înscriserea elevilor se efectua prin concurs și apare pentru prima dată organizarea unei biblioteci destinată elevilor.

Dar cum Principatele Române erau călcate cu o anumită periodicitate de trupele rusești, după care urma o administrație rusească devastatoare, precum cele din perioadele: 1789-1791 (administrație rusească în Moldova și administrație militară austriacă în Țara Românească); 1806-1812; 1828-1834, era imposibil să existe o continuitate benefică în activitatea „Academiei domnești” de la București.

Domnitorul **Nicolae Mavrogheni** (1786-1790) îl numea în 25 martie 1786 pe episcopul Râmnicului, Filaret, în conducerea școlilor pentru a da o nouă orientare învățământului din „Academia domnească”, dar războiul a împiedicat această acțiune; mai mult, Academia și-a închis porțile. După încheierea păcii de la Șistov (1791) domnul **Mihai Suțu** (1791-1793) va muta curtea domnească în localul Academiei pe care o mută provizoriu la mănăstirea „Domnița Bălașa” unde va funcționa timp de 12 ani, când din cauza unui cutremur va trebui să-și închidă din nou porțile.

Epidemia de ciumă și foametea din anul 1794 au făcut multe victime printre români și au determinat închiderea activității școlare la Academie.

Alexandru Moruzi (1793-1796) inițiază pentru prima dată susținerea examenelor publice de către elevi, pentru verificarea cunoștințelor timp de un an. Examenele erau susținute în prezența mitropolitului, care oferea cărți necesare anului viitor celor ce obțineau rezultate bune la examen.

Evident, datorită acestor disfuncționalități, Academia suferea din toate punctele de vedere. Venirea în scaunul mitropolitan a înaltului ierarh Ignatie, acesta pentru a sprijini Academia înființează în paralel o „Societate filologică greco-dacică” din care făceau parte intelectualitatea românească avându-l în frunte ca președinte pe **Grigore Brâncoveanu**. Inițiază reparația localului și prin statutul de funcționare stabilește materiile de învățământ: matematica, fizica, chimia, istoria naturală, geografia, metafizica, logica și poetica. Urmează literatura cu retorica, poetica, istoria, mitologia și arheologia. În fine, programa cuprinde învățarea limbilor străine precum: latina, greaca, rusa, franceza și germana.

O nouă încercare de reorganizare a învățământului a fost inițiată în 1814 printr-un hrisov dat de **Ion Caragea**, care cuprinde idei iluministe provenite din occident. Rezultatele nefiind satisfăcătoare, domnitorul Ioan Caragea emite un alt regulament de funcționare al Academiei, care prevede o disciplină fermă pentru profesori și elevi. Examinatorii nu puteau fi aleși dintre profesori, ei erau selectați din rândul boierilor învățați, înlăturând astfel favoritismul. Aceste intervenții au ridicat nivelul învățământului din Țara Românească considerându-se superioare celor din Grecia și comparabile cu unele din Europa.

Schimbările din societatea românească a impus o inițiativă susținută de un grup de boieri implicați în eforturile școlare, care solicitau printr-o anafură domnitorului Ioan Caragea, înființarea unei școli de învățământ superior în care toate lecțiile să fie predate în limba română. Din acest motiv cărturarul transilvănean **Gheorghe Lazăr** este chemat la București pentru a organiza un învățământ superior predat în limba română.

Confruntat cu lipsa unor dascăli, care puteau să predea în limba română, va apela la foști elevi de la Academie precum: Ladislau Erdeli pentru logică, latină, franceză; Ion Heliade-Rădulescu pentru aritmetică și geometrie, și Eufrosin Poteca pentru cursurile de geografie. „Academia domnească” și școala lui Gheorghe Lazăr au funcționat mai mulți ani în paralel fiind considerate ca importante instituții de difuzare a ideilor de libertate națională și dreptate socială. Pe lângă elevi puteau asista la cursurile „Academiei domnești”

după anul 1817 și un auditoriu de vârste diferite, care evident nu participau la examene.

La această „Academie domnească” au învățat numeroase persoane și nume sonore precum: Matei Crețulescu, lordache Crețulescu (ginere brâncovenesc), Barbu Greceanu, Toma Cantacuzino, Ștefan Cantacuzino, fiul stolnicului Constantin, care-i va urma la tron lui Constantin Brâncoveanu, un alt fiu al stolnicului, Radu și Barbu Izvoranu, care ulterior ajunge ofițer în armata lui Petru I. „Academia domnească” l-a avut elev pe Ienăchiță Văcărescu (poet, filolog și cronicar) și pe mitropolitul Filaret, care în final va răspunde de învățământul din Țara Românească. Trebuie semnalat și boierii erudiți precum erau: Grigore Brâncoveanu, Dinicu Golescu și ardeleanul Dimitrie Eustatievici, autorul gramaticii românești din 1757, și chiar domnitorii Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei.

Se poate spune că „Academia domnească” a format intelectuali de care avea nevoie societatea românească și care ulterior au contribuit esențial la renașterea conștiinței naționale.

Din păcate, în anul 1821 „Academia domnească” din București a fost desființată de către Poarta Otomană, dar a creat premisele unei dezvoltări ulterioare a unui învățământ în limba națională care au avut rădăcinile în „Academia domnească” și școala condusă de Gheorghe Lazăr.

Referință bibliografică

FILIP, Valentina. *Academia domnească din București (1694-1821)*. București : Editura Universității din București, 1994. 64 p.